

นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์: พุทธบูชาปารมี*
THE CREATIVE DANCE: BUDDHA BUCHA PARAMEE

อินทิรา พงษ์นาค¹, จินตนา สายทองคำ², รัชณา พวงประยงค์³
Intira Pongnak¹, Jintana Saithongkam², Ruchana Puangprayong³
วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์¹
Suphanburi College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute, Thailand.¹
คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์²
Faculty of Musical Arts, Bunditpatanasilpa Institute, Thailand.²
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม³
Fine Arts Department, Ministry of Culture, Thailand.³
Email : ipongnak13@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อออกแบบกระบวนการทำรำ ผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมี 2) เพื่อสร้างองค์ประกอบการแสดงผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมีโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารและภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้รู้จำนวน 16 คน ผู้ปฏิบัติ 10 คน บุคคลทั่วไปจำนวน 20 คน และนำผลงานการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. การออกแบบกระบวนการทำรำพุทธบูชาปารมี เป็นการนำเสนอนาฏศิลป์ไทยในรูปแบบระบำยุคสมัยทวารวดีผสมผสานศิลปะอินเดีย สื่อความหมายถึงการบูชาพระพุทธรูปสัญลักษณ์แทนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท “อามิสบูชา” คือการบูชาด้วยดอกไม้ (ดอกบัว) ผู้แสดงเป็นชาย และหญิง จำนวน 10 คน การแสดงแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 สักการะบูชา ช่วงที่ 2 พุทธาปะธานพร และช่วงที่ 3 เถลิงฉลองพุทธปารมี การสร้างสรรค์กระบวนการทำรำ ใช้หลักการออกแบบทำรำ 3 ลักษณะได้แก่ 1) การเลียนแบบทำรำจากประติมากรรม จิตรกรรม 2) จินตนาการตามแนวคิด “ทวารวดี(มอญ) ผสมผสานศิลปะอินเดีย(แขก) และ 3) สร้างสรรค์กระบวนการทำรำใหม่ผสมผสานทำรำมาตรฐาน 2. สำหรับการสร้างองค์ประกอบการแสดงมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บทร้องทำนองเพลงดนตรี 2) ผู้แสดง 3) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 4) อุปกรณ์ประกอบการแสดง 5) การใช้พื้นที่เวทีและการแปรแถว ส่วนการประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมี

โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมี มีคุณภาพ สมบูรณ์ สวยงาม สอดคล้องตามแนวคิดของการสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีสุนทรียะทางด้านนาฏศิลป์ดนตรี

คำสำคัญ : 1. นาฏศิลป์สร้างสรรค์ 2. พุทธบูชา 3. พุทธบูชาปารมี

ABSTRACT

The objectives of this research article are 1) to design dance process, the creative works of Buddha Bucha Paramee, 2) to create elements for displaying the creative works of Buddha Bucha Paramee by using a qualitative research methodology from the study of documents and the field. The research tools were the observation form and the interview form. Sample group that used in this research consisted of interviewing 16 knowledgeable people, 10 practitioners, and 20 general people. The research results were analyzed by descriptive method.

The results of the research were as follows: 1.design of “Buddha Bucha Paramee” dancing posture was presented as Dvaravati and Indian dancing to represent the meaning of “bucha” (worship) to Buddha’s image according to Theravada Buddhism principle. “Amis Bucha” (Amis worship) was the warship with flowers (lotus) starred by ten male and female dancers. The performance was divided into 3 phases including phase 1 : Worship, phase 2 : Buddha Pratarnphorn (God’s bless), and phase 3 : Celebrating Buddha Paramee. To design dancing posture, we applied 3 dancing principles including 1) imitating dancing posture from sculpture and painting, 2) imagination based on concept of Dvaravati (Mon) integrated with Indian arts, and 3) creating new dancing posture integrated with standard dancing posture. 2.The performance consisted of 5 elements including 1) lyric, rhythm and music, 2) the actors, 3) costume and accessories, 4) props, 5) area on the stage and deployment. “Buddha Bucha Paramee” performance had been assessed by experts and veterans using focus group discussion and we found that “Buddha Bucha Paramee” performance had good quality, completeness and beauty according to the concept of creating dancing and music aesthetics

Keywords : 1. Creative Dancing 2. Buddha Worship 3. Buddha Bucha Paramee

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งอารยธรรมสำคัญของโลกที่เกิดจากความเพียรพยายามในการแสวงหาหนทางดับทุกข์ของพระพุทธเจ้าและพระองค์ได้สั่งสอนอริยสัจธรรมแก่มวลมนุษยชาติจนเสด็จดับขันธปรินิพพาน (พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544) ถึงแม้พระองค์จะปรินิพพานไปกว่า 2,500 ปีแล้วแต่การแสดงออกถึงความระลึกถึงพระพุทธเจ้าในฐานะศาสดายังปรากฏให้เห็นสืบต่อกันมา โดยมีการสร้างพระพุทธรูปแทนพระองค์จริง ซึ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธรูปได้ถูกสร้างขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 6 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 7 โดยกษัตริย์ชาวกรีกที่สร้างเลียนแบบศิลปะเหมือนจริง (ผาสุข อินทราวุธ, 2530) ต่อมาการสร้างพระพุทธรูปได้แพร่หลายไปตามถิ่นต่างๆ ที่มีการนับถือพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นวัตถุสำหรับการสักการบูชา จนกลายเป็นกิจวัตรสำคัญที่ชาวพุทธปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เพราะถือว่าพระพุทธรูปคือสัญลักษณ์สำคัญประการหนึ่งที่แสดงถึงการมีอยู่ของพระพุทธเจ้า (เจนจบ ยิ่งสมล, 2543) นอกจากนั้นการเคารพบูชาพระพุทธเจ้ายังถือเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในคารวธรรม 6 ประการ คือ สัตถุคารวตา หรือพุทธคารวตา ดังนั้นการสร้างพระพุทธรูปจึงทำให้ชาวพุทธมีสัญลักษณ์เตือนใจให้ได้เจริญพุทธานุสสติ คือ การระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระคุณธรรมของพระองค์ ก่อให้เกิดคุณค่าทางการปฏิบัติส่งเสริมจริยธรรมของผู้คนในสังคม พระพุทธรูปจึงไม่เป็นเพียงผลงานสร้างสรรค์ด้านประติมากรรมที่ทรงคุณค่าเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งพุทธปรัชญาเป็นเครื่องหมายของความเคารพบูชาสักการะ และเป็นเครื่องเตือนใจให้ประกอบความดี(ญาณภัทร ยอดแก้ว และแพรวภัทร ยอดแก้ว, 2553) การบูชายังถือว่าเป็นกิจที่ดีและชอบ เพราะสามารถให้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ รวมไปถึงนิพพานสมบัติ สามารถให้สำเร็จประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฐธัมมิกัตตะ) ประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตตะ) และประโยชน์สูงสุด (ปรมาตมะ) แก่ผู้ที่ทำการบูชา การบูชาจึงเป็นหลักธรรมความสำคัญในพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง เป็นมงคลอันสูงสุดอย่างหนึ่งในจำนวนมงคล 38 ประการ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า บูชา จ ปูชนียานํ เอตมฺมกฺลฺมฺตมํ แปลว่า การบูชาผู้ที่ควรบูชาที่เป็นมงคลอันสูงสุด(ปรเมธ ศรีภิญโญ, สนั่น ประเสริฐ, เทพพร มังธานี, 2560) การบูชาจึงเป็นการปฏิบัติที่พุทธศาสนิกชนยึดถือสืบทอดต่อกันมาเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตด้วยความศรัทธา เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้ตระหนักและประกอบแต่กรรมดี ทั้งกาย วาจา ใจ นำมาซึ่งความสุข ความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมแก่ผู้ปฏิบัติ

สำหรับประเทศไทยนั้น สันนิษฐานได้ว่าพระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามาราวพุทธศตวรรษที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 235 หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ รวม 9 สาย รวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งเชื่อกันว่าคณะสมณทูตมีพระโสณเถระ และพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้าคณะ เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก ดังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีทั้งที่เป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุ(กระทรวงวัฒนธรรม, 2561) โดยเมื่อประมาณ 1,600-1,800 ปีที่ผ่านมา พบหลักฐานที่แสดงถึงการนับถือ

พุทธศาสนาในเมืองโบราณอุททอง โดยเฉพาะพุทธศาสนาแบบหินยานหรือเถรวาท ซึ่งหลักฐานที่พบได้แก่ประติมากรรมปูนปั้นรูปภิกษุ 3 องค์ ถือบาตรและประติมากรรมพระพุทธรูปนาค มีรูปแบบคล้ายศิลปะอมราวดีของอินเดีย (ผาสุข อินทราวุธ, 2548) กับทั้งยังพบหลักฐานเหรียญเงินจารึกอักษรว่า “ศรีทวารวดี ศุวรูปุณยะ” เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยืนยันคำกล่าวของหลวงจีนเหียนจิ่งที่กล่าวถึงนครโกโลโปตีหรืออาณาจักรทวารวดี มีเมืองอุททองเป็นเมืองหลวง และเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา กับทั้งยังพบโบราณวัตถุ เช่น เศียรพระพุทธรูปทองคำ เจดีย์ พระพุทธรูปสำริดแสดงปางวิตรรกมูทรา ธรรมจักรพร้อมทั้งเสารองรับธรรมจักร และธรรมจักรกับประติมากรรมกวางหมอบ รวมถึงหลักฐานทางโบราณคดีที่มีข้อพิสูจน์ว่า พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดียได้ส่งพระธรรมทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาดินแดนสุวรรณภูมิเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 3 ซึ่งจากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเมืองอุททองเป็นศูนย์กลางทางศาสนาพุทธที่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อมาจนถึงในปัจจุบัน

จากหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณอุททองอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี พระเทพสุวรรณโมลี (สะอึง สิรินนโท) อดีตเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี จึงสถาปนาพระพุทธรูปแกะสลักภูปาใหญ่ที่สุดในโลก ณ ภูปามังกรบิน (วงกลม) ภายในเขตโบราณสถานเมืองอุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี และสร้างเป็นพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อใช้เป็นอุทยานทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการออกแบบพระพุทธรูปใช้วิธีแกะสลักบนหน้าผาของเขาทำเทียมให้เป็นพระพุทธรูปแบบประติมากรรมนูนสูง ปางโปรดพุทธมารดาเรียกชื่อว่า พระพุทธรูปขยศรีศรีสุวรรณภูมิหรือหลวงพ่ออุททอง มีความสูง 108 เมตร ฐานกว้าง 88 เมตร หน้าตักกว้าง 65 เมตร มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นประธานของอุทยานทางพระพุทธศาสนา ซึ่งบริเวณหน้าผาโดยรอบจะแกะสลักภาพเรื่องราวสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชน ได้ศึกษาหาความรู้ตามแนววิถีพุทธปรัชญา ซึ่งปัจจุบันถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับพุทธศาสนิกชนที่ต้องการมาทำบุญไหว้พระขอพรและบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ยิ่งใหญ่และสวยงาม

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ชุด พุทธบูชาปารมี เพื่อแสดงออกถึงการระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระคุณธรรมของพระองค์ อันก่อให้เกิดคุณค่าทางการปฏิบัติ ส่งเสริมจริยธรรมของผู้คนในสังคม ด้วยการผสมผสานแนวความคิดสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ การศึกษาจากหลักฐานทางโบราณคดี ที่กล่าวถึงอาณาจักรทวารวดี การได้รับอิทธิพลจากศิลปวัฒนธรรมอินเดียและความสำคัญของการสร้างพระพุทธรูปขยศรีศรีสุวรรณภูมิหรือหลวงพ่ออุททอง สัญลักษณ์แห่งพุทธปรัชญาที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ภายใต้แนวคิด “สักการบูชา พุทธาประทานพร เถลิ้มฉลองพุทธานุภาพ” ด้วยการออกแบบเพลงดนตรี กระบวนท่ารำตามยุคสมัยทวารวดี ผสมผสานกับศิลปะวัฒนธรรมของอินเดีย โดยมุ่งหวังให้การแสดงชุดนี้เป็นการแสดงที่สื่อถึงการเคารพบูชา

ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะพระพุทธรูปศิวิไลสุวรรณภูมิ หรือหลวงพ่อบูทอง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี สักการบูชา รวมทั้งสามารถใช้การแสดงชุดนี้เผยแพร่ ในลักษณะระบำเบ็ดเตล็ดเพื่อแสดงถึงการเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้ตามความเหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อออกแบบกระบวนท่ารำ ผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมี
- 2.2 เพื่อสร้างองค์ประกอบการแสดงผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมี

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

- 3.1 เกิดการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่แสดงถึงวิถีทางวัฒนธรรมการนับถือศาสนาพุทธ สะท้อนให้เห็นการปฏิบัติตนตามแบบพุทธมามกะ
- 3.2 ได้แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ที่สะท้อนถึงการสักการบูชา พระพุทธรูป
- 3.3 ได้ผลงานสร้างสรรค์ด้านนาฏศิลป์อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์ผลงาน ชุด พุทธบูชาปารมี เป็นผลงานสร้างสรรค์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเป็นคำถามที่ผู้สร้างสรรค์กำหนดประเด็นเพื่อเป็นแนวทางไว้ล่วงหน้า ร่วมกับการสนทนากับผู้สัมภาษณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานสร้างสรรค์เพื่อให้ได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านนาฏศิลป์ไทย ด้านดุริยางคศิลป์ไทย ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 30 ปี หรือมีผลงานเป็นที่ยอมรับระดับชาติ หรือสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาเอกสาขาวิชาที่ตรงหรือสัมพันธ์กับการสร้างผลงานด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ทั้งภายใน และภายนอกสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 16 คน เพื่อสัมภาษณ์องค์ความรู้ และพิจารณาผลงานสร้างสรรค์ กลุ่มผู้ปฏิบัติหรือคณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ(ดนตรี นาฏศิลป์) ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน และประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมกิจกรรมเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ ใช้วิธีเลือกแบบบังเอิญ จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ใช้แบบไม่มีโครงสร้าง โดยกำหนดแนวประเด็นคำถาม ร่วมกับการสนทนาเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์เพื่อให้ได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น และแบบสอบถาม สร้างโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ไทย แนวคิดการบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท และความรู้

เชิงประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณอุทอง การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของผลงานสร้างสรรค์ โดยคัดเลือกจากศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย ด้านดนตรีคีตศิลป์ไทย และด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 30 ปี หรือมีผลงานเป็นที่ยอมรับระดับชาติ หรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาวิชาที่ตรงหรือสัมพันธ์กับการสร้างผลงานด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ทั้งภายใน และภายนอกสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และการสอบถามความคิดเห็นของผู้ชมที่มีต่อผลงานสร้างสรรค์ชุด พุทธบูชาปารมี โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ(ดนตรี นาฏศิลป์) และประชาชนทั่วไป นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ กระบวนการสร้างสรรค์นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษารวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์มากำหนดกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานชุด พุทธบูชาปารมี ดังนี้ 1)การสร้างแนวคิด 2)การสร้างสรรคทำนองเพลง ดนตรีประกอบการแสดง 3)การคัดเลือกผู้แสดง 4)การสร้างสรรคกระบวนการท่ารำ 5)การสร้างสรรคเครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ 6)นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ต่อผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ 7)เผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชนทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์ได้ดำเนินการบันทึกกระบวนการท่ารำ เป็นลายลักษณ์อักษรและภาพนิ่ง รวมทั้งการบันทึกวีดิทัศน์

5. ผลการวิจัย

5.1 การออกแบบกระบวนการท่ารำผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมี ผู้สร้างสรรค์ได้ประมวลข้อมูลจากแนวคิดการบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเมืองโบราณอุทอง มูลเหตุการสร้างพระพุทธรูปศิรีศรีสุวรรณภูมิ และแนวคิดการสร้างสรรคระบำจากงานศิลปกรรม พบว่า การนับถือพุทธศาสนาในเมืองโบราณอุทอง เป็นพุทธศาสนาแบบหินยานหรือเถรวาทพบหลักฐานเหรียญเงินจารึกอักษรว่า “ศรีทวารวดี สุวรรณภูมิ” เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยืนยันคำกล่าวของหลวงจีนเหียนจั่งที่กล่าวถึง นครโกโลโปตีหรืออาณาจักรทวารวดี นอกจากนั้นยังพบโบราณวัตถุ เช่น เศียรพระพุทธรูปทองคำ เจดีย์ พระพุทธรูปสำริดแสดงปางวิตรรกมูทราธรรมจักรพร้อมทั้งเสารองรับธรรมจักรรวมถึง ได้มีการค้นพบจารึกโบราณที่เขียนด้วยภาษามอญสันนิษฐานว่าชาวมอญหรือคนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร เป็นเจ้าของอารยธรรมของทวารวดีและการที่อาณาจักรทวารวดีตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลองรวมถึงอยู่ใกล้ทะเลทำให้มีพ่อค้าต่างชาติ เช่น อินเดีย เข้ามาติดต่อค้าขาย ทำให้ทวารวดีได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนา นิภายเถรวาท ก่อเกิดศิลปวัฒนธรรมตลอดจนแบบแผนการปกครองจากอินเดีย เกิดการผสมผสานจนกลายเป็นอารยธรรมทวารวดี

การออกแบบกระบวนการท่ารำผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมีเป็นนาฏศิลป์ไทยรูปแบบระบำยุคสมัยทวารวดีผสมผสานศิลปะอินเดีย สื่อความหมายถึงการบูชาพระพุทธรูปสัญลักษณ์แทน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท “อามิสบูชา” คือการบูชาด้วยดอกไม้(ดอกบัว) ผู้แสดง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ชาย 4 คน หญิง 6 คน โดยจำนวนผู้แสดงมีแนวคิดจากจริยธรรมขั้นมูลฐาน เรียกว่า ศีล 5 ธรรม 5 (เบญจศีล เบญจธรรม) เมื่อนับรวมกันแล้วเท่ากับเลขสิบ ระยะเวลาในการแสดงประมาณ 7 นาที แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ช่วงที่ 1 สักการะบูชา เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงการสักการะบูชาของคัมภีร์พระพุทธเจ้าสื่ออารมณ์ถึงความสงบ จิตศรัทธาเลื่อมใสช่วงที่ 2 พุทธาปะธานพร เป็นการนำเสนอถึงการได้รับพรจากองค์พระพุทธรูปขุขันธ์ศรีสุวรรณภูมิ (สัญลักษณ์แทนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) เกิดความเป็นสิริมงคล สื่ออารมณ์ถึงความเบิกบาน สำราญใจช่วงที่ 3 เถลิมนลองพุทพารมี เป็นการนำเสนอถึงการเถลิมนลองหลังจากได้รับพรจากองค์พระพุทธรูปขุขันธ์ศรีสุวรรณภูมิ (สัญลักษณ์แทนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) สื่ออารมณ์ถึงความรื่นเริงการสร้างสรรค์กระบวนท่ารำ ใช้หลักการออกแบบท่ารำ 3 ประการ คือ 1)การเลียนแบบท่ารำจากประติมากรรม จิตรกรรม 2)จินตนาการ ตามแนวคิดหลัก “ทวารวดี (มอญ) ผสมผสานศิลปะอินเดีย (แขก)” 3)สร้างสรรค์กระบวนท่ารำใหม่ผสมผสานท่ารำมาตรฐาน

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบประติมากรรมพระพุทธรูปสำริดแบบศิลปะทวารวดี
กับการออกแบบลักษณะมือ

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบแผ่นดินเผา(อิฐ) รูปบุคคลพ้อนรำกับท่าพุทพารมี

ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบลักษณะมือประติมากรรม

ภาพที่ 4 พระพุทธรูปปางแสดงธรรมศิลปะทวารวดีกับการออกแบบท่ารำพุทธบูชาปารมี

5.2 การสร้างองค์ประกอบการแสดง องค์ประกอบการแสดงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ที่จะทำให้การแสดงนั้นเกิดความงดงาม สมบูรณ์ สำหรับการสร้างองค์ประกอบการแสดงพุทธบูชาปารมี มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้

5.2.1 บทร้องและทำนองเพลง บทร้องและทำนองเพลงออกแบบโดยวางสัดส่วนจาก จังหวะช้า (สื่อความหมายถึงจิตศรัทธา เลื่อมใส) ไปจังหวะเร็ว (สื่อความหมายถึงความปิติเบิกบานใจ) ดังนี้ 1)เสียงระฆัง กังสดาล สื่อความหมายถึงบรรยากาศวิสุทธิพุทธภายในวัดยามเช้า 2)บทสวดไตรสรณคมน์ (เฉพาะบทแรก) “พุทัง สะระณังคัจฉามิ (ข้าพเจ้าขอถือเอาพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก) ธรรมมัง สะระณังคัจฉามิ (ข้าพเจ้าขอถือเอาพระธรรมเป็นที่พึ่งที่ระลึก) สังฆัง สะระณังคัจฉามิ (ข้าพเจ้าขอถือเอาพระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึก) เพื่อเป็นการระลึกถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ น้อมกาย วาจา ใจ พึงแสดงว่าตนมีพระรัตนตรัยเป็นที่ระลึกนึกถึงเป็นที่พึ่งตลอดไป รวมถึงการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ 3)บทสวดสรภัญญะ เป็นบทที่แต่งขึ้นใหม่ เนื้อหากล่าวถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งการสวดสรภัญญะนี้เป็นการบูชาพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนา ประกอบเค้าโครงทำนองบางช่วงของเพลง พระเจ้าเปิดโลก(สาธุการที่ยาวน้อย) เป็นเพลงที่แสดงถึงการน้อมไหว้และเคารพบูชาและเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ตามบทสรภัญญะ ดังนี้ “อ้อองค์พระสัมมา ศาสดาทรงเลิศล้ำ ปรากฏรสพระธรรม คำสอนสั่งสาธุชน พระสงฆ์ทรงสักการ ผู้สืบสานแห่งกุศล แดนธรรมนำกมล ไตรรัตนาคำธานี”

4)ทำนองแขกถอมนวน ซึ่งเป็นเพลงไทยสำเนียงแขก เพื่อต้องการสื่อให้เห็นถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมอินเดีย(แขก) ที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา 5)ทำนองเพลงเรีวระบำดอกบัวไทย ตามบทร้อง (แต่งบทใหม่) ดังนี้ ศรีธำมชิตจิตมุ่งมาดองค์พุทธา ประสาทประสิทธิ์ศรี เสริมส่งเกษมศานต์สราญฤดี พุทธบูชา ปารมีประทานพร 6)ทำนองระบำแขก(เฉลิมฉลองพุทธปารมี) เป็นทำนองที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ตามแนวคิดการผสมผสานศิลปะอินเดีย(แขก)

5.2.2 ผู้แสดง การคัดเลือกผู้แสดงโดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยพิจารณาเปรียบเทียบบุคลิกของประติมากรรม (พระพุทธรูป และปูนปั้น) กับเค้าโครงหน้าของผู้แสดง กำหนดผู้แสดง จำนวน 10 คน แบ่งเป็นผู้แสดงชาย 4 คน ผู้แสดงหญิง 6 คน (แนวคิดจากเบญจศีล 5 ข้อ เบญจธรรม 5 ข้อ) กำหนดคุณลักษณะ ดังนี้ 1)ผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิงพิจารณาจากรูปร่างให้มีลักษณะคล้ายกับพระพุทธรูป และปูนปั้นสมัยทวารวดี หน้าผากหรือคางตัดรูปร่างได้สัดส่วน 2)เป็นผู้มีความสามารถในการปฏิบัติทำรำนานาฏศิลป์ไทยได้อย่างงดงาม 3)มีความเพียรและอดทนในการฝึกซ้อม 4)มีวินัย มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา

5.2.3 เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ การแต่งกายและเครื่องประดับออกแบบจากหลักฐานประติมากรรมปูนปั้นนักดนตรี และประติมากรรมรูปธรรมจักร ศิลปะทวารวดี

ผู้แสดงชาย: ผม ทำผมเกล้ามวยสูงเหนือศีรษะ ประดับด้วยเกี้ยวสีทองลวดลายเลียนแบบลายธรรมจักรกลางศีรษะเครื่องประดับ ต่างหูเป็นแผ่นกลมลายธรรมจักร สายสร้อยลูกปัดทำเป็นแผ่นทับทรวงรูปสามเหลี่ยมขนมเปียกปูนลวดลายเลียนแบบลายธรรมจักร ต้นแขนทองลวดลายดอกจอก กำไลข้อมือทองและลูกปัดสีต่างๆ สวมกำไลมือ สวมกำไลข้อเท้า เครื่องแต่งกาย นุ่งผ้าโดยประยุกต์การนุ่งผ้าแบบโธตี (Dhoti) ของชาวอินเดียซึ่งการนุ่งผ้าแบบโธตีจะใช้เวลาเข้าไปในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น เทวาลัย หรือวัด โดยจับทบซ้อนกันไว้ด้านหน้า ผ้าสะไบเฉียงบ่าขวาไหล่ด้านหลังคล้องแขนซ้าย เป็นผ้าบางจีบ ไม่สวมรองเท้า

ผู้แสดงหญิง: ผม ทำผมเกล้ามวยสูงเหนือศีรษะ ประดับด้วยเกี้ยวสีทองลวดลายเลียนแบบลายธรรมจักร กลางศีรษะ ประดับดอกไม้สีทองลายดอกจอกเครื่องประดับ ต่างหูเป็นแผ่นกลมลายธรรมจักร สายสร้อยลูกปัดทำเป็นแผ่นทับทรวงรูปสามเหลี่ยมขนมเปียกปูนลวดลายเลียนแบบลายธรรมจักร ต้นแขนทองลวดลายดอกจอก กำไลข้อมือทอง และลูกปัดสีต่างๆ สวมกำไลมือ สวมกระพรวนข้อเท้าเครื่องแต่งกาย นุ่งผ้าขึ้นจีบทบซ้อนกันไว้ด้านหน้า ห่มผ้าสะไบเฉียงบ่าซ้ายไหล่มาข้างขวา เป็นผ้าบางจีบ ไม่สวมรองเท้า

ภาพที่ 5 เครื่องแต่งกายชุดพุทธบูชาปารมี

5.2.4 อุปกรณ์ประกอบการแสดง อุปกรณ์ประกอบการแสดง ใช้เพื่อสื่อความหมายถึง การสักการะบูชาตามหลักการบูชาของพุทธศาสนาเถรวาท (อามิสบูชา) จึงใช้เทียนและดอกบัว เป็น เครื่องสักการะ ซึ่งดอกบัวถือเป็นสัญลักษณ์พลังอำนาจและความบริสุทธิ์เป็นปาฏิหาริย์ที่รองรับหรือ เป็นที่ประทับของมหาบุรุษ เรียกว่า “ทิพยปทุมชาติ” จะสังเกตได้จากพระพุทธรูปจะใช้สัญลักษณ์ ดอกบัวเป็นอาสนะ นอกจากนั้นยังเป็นสัญลักษณ์ของความสงบนิ่ง อันหมายถึงการหลุดพ้นจากความ ทุกข์และกิเลสทั้งปวง รวมถึงอุปมาเปรียบบุคคลเหมือนดอกบัว 4 จำพวก ได้แก่ บัวพินน้ำ ผู้ที่มีความ พร้อมมีปัญหาสามารถมองเห็นเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผลได้ บัวปริ่มน้ำ จำต้องพัฒนาซึ่งเมื่อ ขยายความเล็กน้อยก็จะมีใจเข้า บัวที่อยู่ใต้น้ำ ต้องอาศัยการเพาะบ่ม อบรมฝึกฝนอยู่เสมอ และ บัวที่จมอยู่กับโคลนตมเป็นเหยื่อของสัตว์น้ำ แม้จะได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้

5.2.5 การใช้พื้นที่เวทีและการแปรแถว ผลงานสร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมีเป็น นาฏศิลป์ไทยรูปแบบระบำ การใช้พื้นที่เวทีและการแปรแถว นำแนวคิดการใช้พื้นที่เวทีทั้งในรูปแบบ ความสมดุล และไม่สมดุล ใช้พื้นที่กลางเวที มุมเวที อย่างหลากหลาย ออกแบบแถวช่วงเริ่มการแสดง และช่วงจบการแสดงในลักษณะแถวแบบเดียวกัน แปรแถวโดยผสมผสานรูปแบบแถวต่างๆ เช่น แปรแถวเป็นรูปปากพญาน้ำ แปรเป็นแถวตอน แปรแถวเป็นรูปวงกลม แปรแถวเฉียงแปรแถวหน้า กระดาน แปรแถวเป็นรูปสามเหลี่ยม เป็นต้น เพื่อมิให้ผู้ชมเบื่อหน่าย ให้มีการเคลื่อนไหวบ้างจะได้ เห็นลีลาการเคลื่อนไหวที่งดงามแปลกตา

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการออกแบบกระบวนการทำรำนานาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมีเป็นการสื่อความหมาย ถึงการสักการะบูชาพระพุทธรูปสัญลักษณ์แทนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในรูปแบบระบำสร้างสรรค์ทำรำจาก แบบประติมากรรม จิตรกรรมสมัยทวารวดี ผสมผสานจินตนาการ ตามแนวคิดหลัก “ทวารวดี (มอญ)

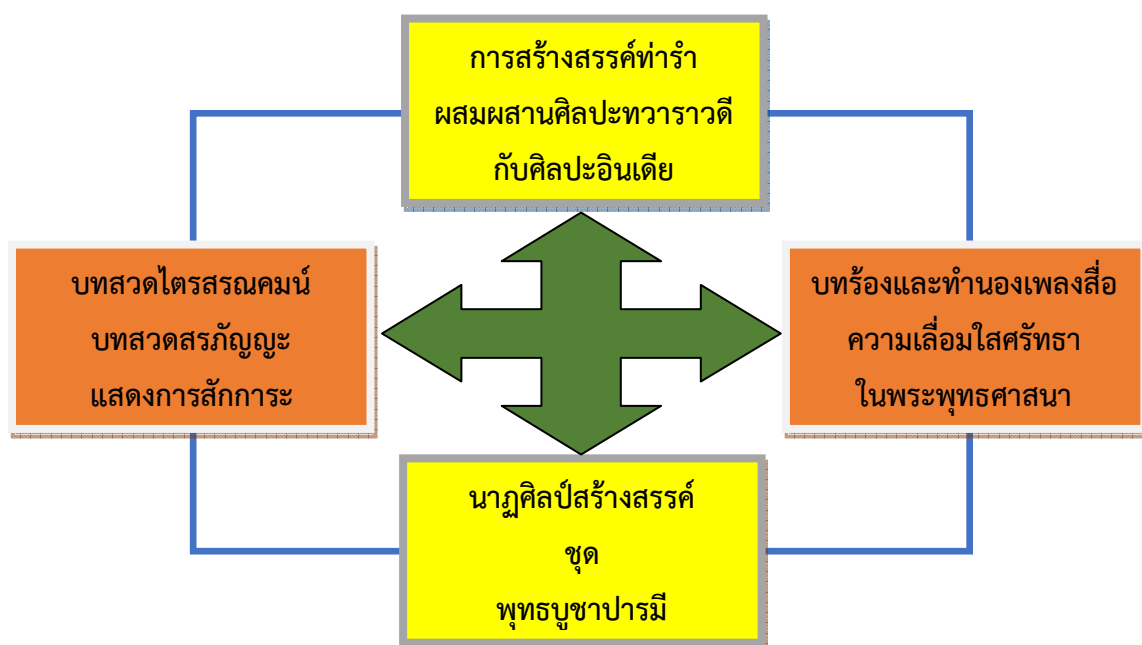
ผสมผสานศิลปะอินเดีย(แขก) และสร้างสรรค์กระบวนท่ารำใหม่ผสมผสานท่ารำมาตรฐานสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ที่กล่าวถึงการกำหนดให้รูปแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์มีหลายแนวทาง ซึ่งแนวทางหนึ่งคือ กำหนดให้ประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิมโดยนำเอกลักษณ์หรือลักษณะเด่น เช่น โครงสร้าง ท่าทางหรือเทคนิคบางอย่างมาเป็นหลัก แล้วให้ผู้สร้างสรรค์พยายามแสวงหาท่าทางใหม่ๆ มาใช้ในการออกแบบ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของณัฐนันท์ จันนิวงส์ (2556) ได้ศึกษาเรื่องการออกแบบลีลานาฏศิลป์ไทยของอาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2533 พบว่าใช้หลักการออกแบบลีลาท่ารำ 4 ประการ ได้แก่ หลักการจินตนาการ หลักการสืบทอดผสมผสานท่าทางธรรมชาติ หลักการนำท่ารำเก่ามาพัฒนาใหม่ หลักการสร้างสรรคกระบวนท่ารำใหม่ในรูปแบบการตีบทตามคำร้องและทำนองเพลง กระบวนท่ารำแบบมาตรฐาน มีการนำแม่ทำนานาฏศิลป์ไทย และนาฏศิลป์ต่างชาติมาร้อยเรียงกระบวนลีลาท่ารำใหม่อย่างมีเอกลักษณ์

การสร้างองค์ประกอบด้านบทร้องและทำนองเพลงเป็นการปรับจากเพลงเดิมและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ตามแนวคิดการบูชาพระพุทธรูปตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท เชื่อมโยงกับยุคทวารวดี และการได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย มีการวางสัดส่วนจากจังหวะซ้ำสี่ความหมายถึงจิตศรัทธาเลื่อมใส ไปจังหวะเร็วสี่ความหมายถึงความปิติเบิกบานใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ สิริชัยชาญ พิกจำรูญ (2546) ที่กล่าวไว้ในหนังสือดุริยางค์ไทยว่าด้วยเรื่องการประพันธ์เพลงไทยว่าการประพันธ์เพลงไทยมี 4 วิธี คือ ยืดหรือขยายจากเพลงเดิม ตัดทอนจากเพลงเดิมแต่งทำนองขึ้นใหม่โดยอาศัยเพลงเดิมและแต่งโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของผู้แต่ง โดยคิดจากสภาพแวดล้อม ประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ด้านผู้แสดงผลงานสร้างสรรค์ชุดพุทธรูปบูชาปารมีมีความงดงามเหมาะสมตามยุคสมัยทวารวดี เพราะผ่านการคัดเลือกโดยเปรียบเทียบเค้าโครงหน้าของผู้แสดงกับรูปลักษณ์ของประติมากรรมพระพุทธรูปและปูนปั้นสมัยทวารวดี ซึ่งสอดคล้องกับ พัทธรินทร์ สันติอัฐวรรณ (256) ได้ศึกษาเรื่องสุนทรียภาพในระบำโบราณคดีพบว่าสุนทรียภาพด้านความงามของผู้แสดงระบำโบราณคดีเกิดจากการศึกษาเปรียบเทียบรูปลักษณ์ของพระพุทธรูป เทวรูป ภาพจำหลัก รูปปั้น รูปหล่อต่างๆ ซึ่งศิลปวัตถุแต่ละสมัยย่อมมีสัดส่วนและลักษณะของประติมากรรมที่เห็นว่างดงามในยุคนี้ๆ แตกต่างกันไป ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับมีความงดงามสอดคล้องกับแนวคิดหลักเพราะผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบเครื่องแต่งกายเป็นลักษณะมอญผสมผสานศิลปะอินเดีย(แขก) ผู้แสดงหญิงห่มผ้าสไบแบบประติมากรรมปูนปั้นรูปนักดนตรี ผู้แสดงชายนุ่งผ้าแบบโธตี(Dhoti) ของชาวอินเดียซึ่งการนุ่งผ้าแบบโธตีจะใช้เมื่อจะเข้าไปในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เช่น เทวาลัย หรือวัด ส่วนเครื่องประดับออกแบบจากลวดลายที่ปรากฏในประติมากรรมรูปธรรมจักร ซึ่งสอดคล้องกับ เชษฐ ติงสัญชลี (2543) ได้กล่าวว่า ศิลปะทวารวดีได้รับแรงบันดาลใจสำคัญมาจากศิลปะอินเดียสมัยราชวงศ์คุปตะและราชวงศ์กุกกะ โดยเฉพาะในเรื่องลายพันธุ์พฤกษาซึ่งลวดลายพันธุ์พฤกษาที่ปรากฏในงานศิลปกรรมทวารวดีนั้น พบ

อยู่โดยทั่วไปในงานศิลปกรรมโดยเฉพาะบนศิลาธรรมจักรด้านการใช้พื้นที่เวทีและการแปรแถวมีความสวยงามหลากหลายประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ แถวแยงมุม แถวขนานกับผู้ชม แถวแบบสมดุและไมสมดุล แถวแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามการใช้พื้นที่และทิศทางที่ผู้แสดงเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งคำนึงถึงการมีความสัมพันธ์กับคนดูเป็นสำคัญสอดคล้องกับหลักทฤษฎีการเคลื่อนไหวของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ที่กล่าวไว้ว่าทิศทางหมายถึงแนวที่ผู้แสดงเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง การเคลื่อนไหวในทิศต่างๆ กัน ย่อมให้ความรู้สึกแก่คนดูแตกต่างกันด้วย โดยอาศัยมุมมองคนดูเป็นแกน เช่น การเข้าหาคนดู เป็นการเรียกร้องความสนใจ นำเกรงขาม แสดงถึงความยิ่งใหญ่ เป็นต้น

7. องค์ความรู้ใหม่

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด พุทธบูชาปารมี เป็นการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ที่นำเรื่องการสักการะบูชาของพุทธศาสนาที่มีต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผ่านกระบวนการแสดงถ่ายทอดออกมาด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ก่อให้เกิดหลักการและวิธีการที่สามารถนำมาพัฒนาการสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ได้อย่างมีระบบ คือ 1)กลวิธีในการสร้างสรรค์ท่ารำ ด้วยวิธีผสมผสานจากศิลปะทวาราวดีกับศิลปะอินเดีย 2)บทร้องและทำนองเพลงสื่อความหมายถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา 3)การผสมผสานบทสวดไตรสรณคมน์และบทสวดสรภัญญะ สื่อสารถึงเรื่องการสักการะบูชาต่อพระพุทธศาสนาผ่านนักแสดง ซึ่งหลักการที่เป็นองค์ความรู้ใหม่สรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 6 แผนผังสรุปองค์ความรู้ใหม่

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 การสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์เป็นการสืบสานและดำรงรักษาศิลปะการแสดงให้ดำรงไว้ในชาติ ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมที่จะอนุรักษ์และส่งเสริมให้งานนาฏศิลป์ดำรงสืบไว้ การสร้างสรรค์จะเป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้เกิดการแสดงนาฏศิลป์เพิ่มขึ้นและสร้างสรรค์ให้เกิดผู้ออกแบบการแสดงมากยิ่งขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 การศึกษาการออกแบบกระบวนท่ารำและการสร้างองค์ประกอบผลงานสร้างสรรค์ชุด พุทธบูชาปารมี เป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์งานผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีความรู้ในงานนาฏศิลป์อย่างลึกซึ้งรวมทั้งต้องมีความรู้เกี่ยวกับบทร้องทำนองเพลงเป็นอย่างดีมีความรู้ความสามารถด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ อุปกรณ์ประกอบการแสดงการใช้พื้นที่เวทีและการแปรแถวมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจึงจะออกแบบงานได้อย่างสมบูรณ์ และควรตระหนักว่าการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ยึดถือเป็นแบบตายตัว งานสร้างสรรค์ด้านนาฏศิลป์จึงจะพัฒนาต่อไป

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 การสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์สามารถศึกษาค้นคว้า สร้างองค์ความรู้ ทั้งในด้านนาฏศิลป์ไทยแนวสร้างสรรค์และนาฏศิลป์ไทยแนวอนุรักษ์ ทั้งนี้ ควรมีการศึกษาแนวคิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวิถีชีวิตชุมชน สร้างงานนาฏศิลป์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). **พระพุทธศาสนา**. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2563. จาก <http://www.m-culture.go.th/>

เจนจบ ยิ่งสุมล. (2543). **พระพุทธรูปสำคัญในเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น.

เชษฐ ติงสฤษฎี. (2553). **ลวดลายในศิลปะทวารวดี: การศึกษา “ที่มา” และการตรวจสอบกับศิลปะอินเดียสมัยคุปตะ-วาฏก**. นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ญาณภัทร ยอดแก้ว และแพรวภัทร ยอดแก้ว. (2553). **การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของการบูชาพระพุทธรูปในสังคมไทย**. การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 7. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. 7-8 ธันวาคม 2553. 1257–1271.

- ณัฐนันท์ จันนิวงค์. (2556). การออกแบบลีลานาฏศิลป์ไทยของอาจารย์สุวรรณีย์ ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติปี พ.ศ. 2533. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์. คณะศิลปกรรมศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรเมธ ศรีภิญโญ, สนั่น ประเสริฐ, เทพพร มั่งคณี. (2560). การบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 และนานาชาติ ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. 31 มีนาคม 2560. 1273-1284.
- ผาสุข อินทรารุช. (2530). พุทธศาสนาและประติมานวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผาสุข อินทรารุช. (2548). สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผาสุข อินทรารุช. (2551). Dvaravati Dharmacakra(ทวารวดีธรรมจักร). กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระเทพสุวรรณโมลี (สะอึ้ง สิริโนโท) ผู้ให้สัมภาษณ์. 10 กันยายน 2563. ณ วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2544). พระพุทธศาสนาในสถานการณ์โลกปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรินทร์ สันติอัครธณ. (2561). สุนทรีภาพในระบอบโบราณคดี. วารสารจันทร์เกษมสาร. 24(46). 20-25.
- สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ. (2546). ดุริยางคศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยเรื่อง นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์: พุทธบูชาปารมี และผลงานสร้างสรรค์ชุดพุทธบูชาปารมี สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ คณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และ ดร.รัชนี พวงประยงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย-ละคร) พ.ศ. 2554 ที่ปรึกษาโครงการตลอดจน ขอขอบคุณสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ที่ให้การสนับสนุนทุนผลงานสร้างสรรค์ ประจำปี พ.ศ. 2563 ผู้สร้างสรรค์ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้